

Mindfulness-Based Cognitieve Therapie bij de bipolaire stoornis

Imke Hanssen

Klinisch Wetenschappelijke Vergadering KenBis

15-06-2018

DISCLOSURE SHEET

Geen (potentiële) belangenverstrengeling

Sponsoring/onderzoeksgeld: ZonMw

BIPOLAIRE STOORNIS

MINDFULNESS-BASED COGNITIEVE THERAPIE

Segal, Williams, & Teasdale, 2002

Integratie van Mindfulness + Cognitieve Gedragstherapie

- In groepsverband van 8 - 12 deelnemers
- 8 sessies van 2.5 uur + stiltedag
- Huiswerk (± 45 minuten per dag)

MINDFULNESS-BASED COGNITIEVE THERAPIE

1. Formele aandachtsoefeningen

- Lichaamsscan
- Zitmeditatie
- Bewegen met aandacht

2. Informele aandachtsoefeningen

- Drie minuten adempauze
- Dagelijkse dingen met aandacht doen

3. Cognitief gedragstherapeutische vaardigheden

- Balans in activiteiten
- Gedachten zijn geen feiten
- Terugval preventie

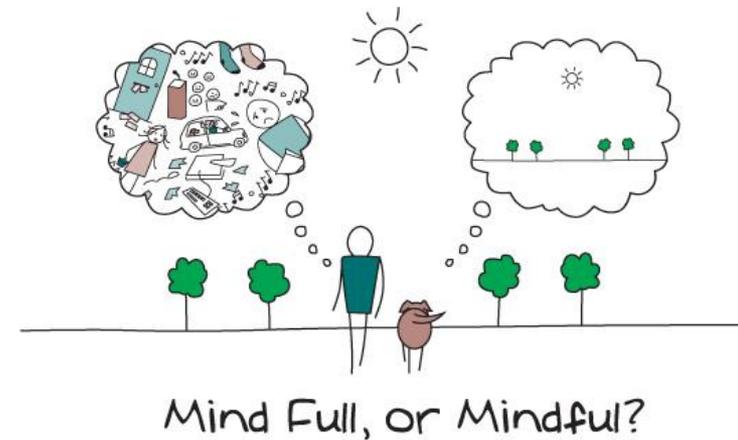

MINDFULNESS-BASED COGNITIEVE THERAPIE

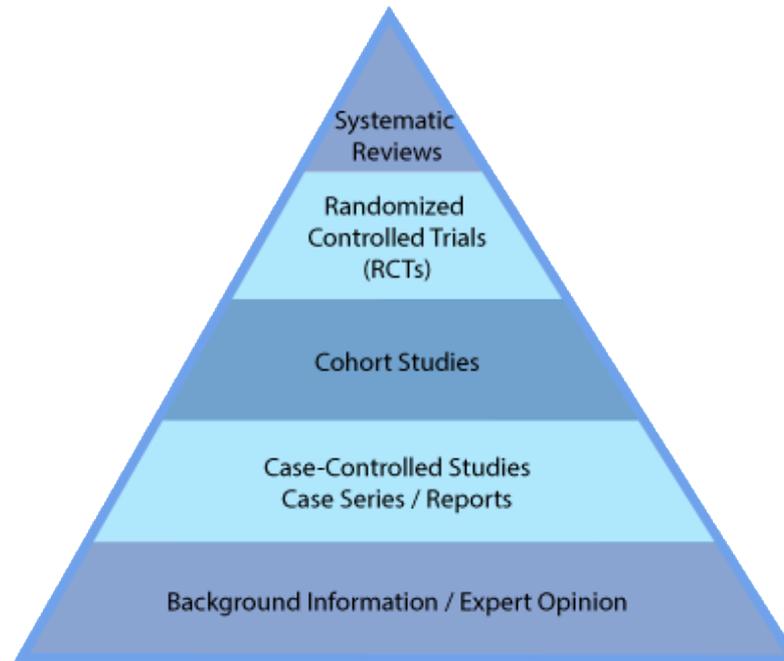
Leerdoelen

- Aandacht voor het huidige moment
- Acceptatie zonder veroordelen
- Samenhang tussen lichamelijke sensaties, emoties en gedachten
- Opmerken van automatische gedragspatronen
- Veranderen van automatische gedragspatronen
  - Toelaten van negatieve gevoelens
  - Loslaten van automatische reacties
- Zelfzorg
- (Zelf) compassie

MBCT BIJ DE BIPOLAIRE STOORNIS: EVIDENTIE

MBCT BIJ DE BIPOLAIRE STOORNIS: EVIDENTIE

	N	T	Resultaten
Weber et al. (2010)	23 BD	<ul style="list-style-type: none"> • Pre-MBCT • Post-MBCT • 3 maanden f-u	<ul style="list-style-type: none"> • Geen verbeteringen MADRS, BDI-II, YMRS en KIMS • Positieve beoordeling door deelnemers

---

*“...when considering our patients self-report evaluation of the program estimated by a majority of them as durably **beneficial and helpful in coping with obstrusive emotions**, it is reasonable to expect positive effects from MBCT for bipolar disorder, whatever the subtype, and to no longer consider this mental illness as an exclusion cirterion in MBCT trials.”*

Weber, B., Jermann, F., Gex-Fabry, M., Nallet, A., Bondolfi, G., & Aubry, J-M. (2010). Mindfulness-based cognitive therapy for bipolar disorder: A feasibility trial. *European Psychiatry*, 25, 334-337

MBCT BIJ DE BIPOLAIRE STOORNIS: EVIDENTIE

	N	T	Resultaten
Weber et al. (2010)	23 BD	<ul style="list-style-type: none"> • Pre-MBCT • Post-MBCT • 3 maanden f-u	<ul style="list-style-type: none"> • Geen verbeteringen MADRS, BDI-II, YMRS en KIMS • Positieve beoordeling door deelnemers
Miklowitz et al. (2009)	22 BD	<ul style="list-style-type: none"> • Pre-MBCT • Post-MBCT	<ul style="list-style-type: none"> • Verbeteringen in HRSD, YMRS, BDI-II, BAI, BSSI

“In conclusion, MBCT is a promising treatment alternative for bipolar disorder, particularly for managing subsyndromal depressive symptoms.”

Miklowitz, D. J., Alatiq, Y., Goodwin, G. M., Geddes, J. R., Fennell, M. J. V., Dimidjian, S., Hauser, M., & Williams, J. M. G. (2009). A Pilot Study of Mindfulness-Based Cognitive Therapy for Bipolar Disorder. *International Journal of Cognitive Therapy, 2(4)*, 373-382

MBCT BIJ DE BIPOLAIRE STOORNIS: EVIDENTIE

	N	T	Resultaten
Weber et al. (2010)	23 BD	<ul style="list-style-type: none"> • Pre-MBCT • Post-MBCT • 3 maanden f-u 	<ul style="list-style-type: none"> • Geen verbeteringen MADRS, BDI-II, YMRS en KIMS • Positieve beoordeling door deelnemers
Miklowitz et al. (2009)	22 BD	<ul style="list-style-type: none"> • Pre-MBCT • Post-MBCT 	<ul style="list-style-type: none"> • Verbeteringen in HRSD, YMRS, BDI-II, BAI, BSSI
Williams et al. (2008)	34 MDD 14 BD Suïcidale ideatie	<ul style="list-style-type: none"> • Pre-MBCT • Post-MBCT 	<ul style="list-style-type: none"> • BD: Verbeteringen BAI en BDI • MDD: Verbeteringen BDI • Geen between-group verschillen

“The study suggest an immediate effect of MBCT on anxiety and depressive symptoms among bipolar patients with suicidal ideation or behaviour..”

Willimans, J. M. G., Alatiq, Y., Crane, C., Barnhofer, T., Fennell, M. J. V., Duggan, D. S., Hepburn, S., & Goodwin, G. M. (2008). Mindfulness-Based Cognitive Therapy (MBCT) in bipolar disorder: Preliminary evaluation of immediate effects on between-episode functioning. *Journal of Affective Disorders, 107*, 275-279

MBCT BIJ DE BIPOLAIRE STOORNIS: EVIDENTIE

	N	T	Resultaten
Weber et al. (2010)	23 BD	<ul style="list-style-type: none"> • Pre-MBCT • Post-MBCT • 3 maanden f-u 	<ul style="list-style-type: none"> • Geen verbeteringen MADRS, BDI-II, YMRS en KIMS • Positieve beoordeling door deelnemers
Miklowitz et al. (2009)	22 BD	<ul style="list-style-type: none"> • Pre-MBCT • Post-MBCT 	<ul style="list-style-type: none"> • Verbeteringen in HRSD, YMRS, BDI-II, BAI, BSSI
Williams et al. (2008)	34 MDD 14 BD Suïcidale ideatie	<ul style="list-style-type: none"> • Pre-MBCT • Post-MBCT 	<ul style="list-style-type: none"> • BD: Verbeteringen BAI en BDI • MDD: Verbeteringen BDI • Geen between-group verschillen
Deckersbach et al. (2010)	12 BD	<ul style="list-style-type: none"> • Pre-MBCT • Post-MBCT • 3 maanden f-u 	<ul style="list-style-type: none"> • Verbeteringen FFMQ, HAM-D, ASRS, ERS, CPAS, PWBS

“...treating residual mood symptoms with MBCT may be another avenue to improving mood, emotion regulation, well-being, and functioning in individuals with bipolar disorder.”

Deckersbach, T., Hölzel, B. K., Eisner, L. R., Stange, J. P., Peckham, A. D., Dougherty, D. D., Rauch, S. L., Lazar, S., & Nierenberg, A. A. (2010). Mindfulness-Based Cognitive Therapy for Nonremitted Patients with Bipolar Disorder. *CNS Neuroscience & Therapeutics*, 18, 133-141

MBCT BIJ DE BIPOLAIRE STOORNIS: EVIDENTIE

	N	T	Resultaten
Weber et al. (2010)	23 BD	<ul style="list-style-type: none"> • Pre-MBCT • Post-MBCT • 3 maanden f-u 	<ul style="list-style-type: none"> • Geen verbeteringen MADRS, BDI-II, YMRS en KIMS • Positieve beoordeling door deelnemers
Miklowitz et al. (2009)	22 BD	<ul style="list-style-type: none"> • Pre-MBCT • Post-MBCT 	<ul style="list-style-type: none"> • Verbeteringen in HRSD, YMRS, BDI-II, BAI, BSSI
Williams et al. (2008)	34 MDD 14 BD Suïcidale ideatie	<ul style="list-style-type: none"> • Pre-MBCT • Post-MBCT 	<ul style="list-style-type: none"> • BD: Verbeteringen BAI en BDI • MDD: Verbeteringen BDI • Geen between-group verschillen
Deckersbach et al. (2010)	12 BD	<ul style="list-style-type: none"> • Pre-MBCT • Post-MBCT • 3 maanden f-u 	<ul style="list-style-type: none"> • Verbeteringen FFMQ, HAM-D, ASRS, ERS, CPAS, PWBS
Stange et al. (2011)	12 BD	<ul style="list-style-type: none"> • Pre-MBCT • Post-MBCT 	<ul style="list-style-type: none"> • Verbeteringen in executief functioneren, geheugen, en initiëren en afmaken van taken (BRIEF, FrSBe)

“These results provide preliminary evidence that MBCT may be a treatment option that can be used as an adjunct to medication to improve cognitive functioning in bipolar disorder”.

Stange, J. P., Eisner, L. R., Holzel, B. K., Peckham, A. D., Dougherty, D. D., Rauch, S. L., Nierenberg, A. A., Lazar, S., & Deckersbach, T. (2011). Mindfulness-Based Cognitive Therapy for Bipolar Disorder: Effects on Cognitive Functioning. *Journal of Psychiatric Practice, 17*(6), 410-419

A randomized controlled trial of mindfulness-based cognitive therapy for bipolar disorder

T. Perich □, V. Manicavasagar, P. B. Mitchell, J. R. Ball, D. Hadzi-Pavlovic

N

- 95 BD (48 MBCT; 47 TAU)

T

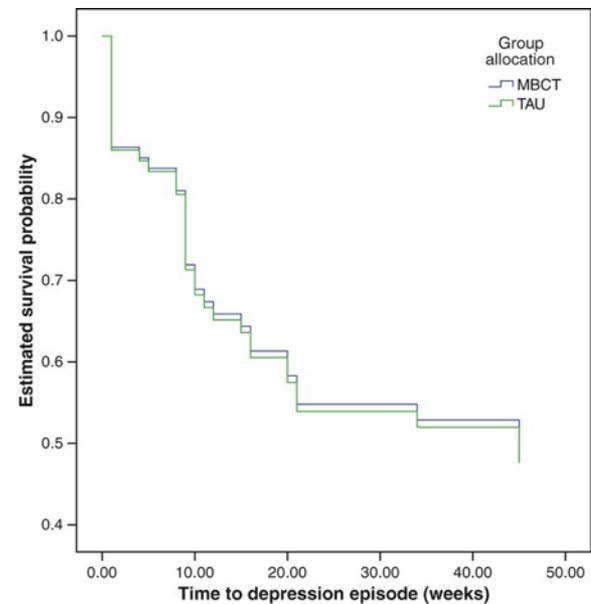
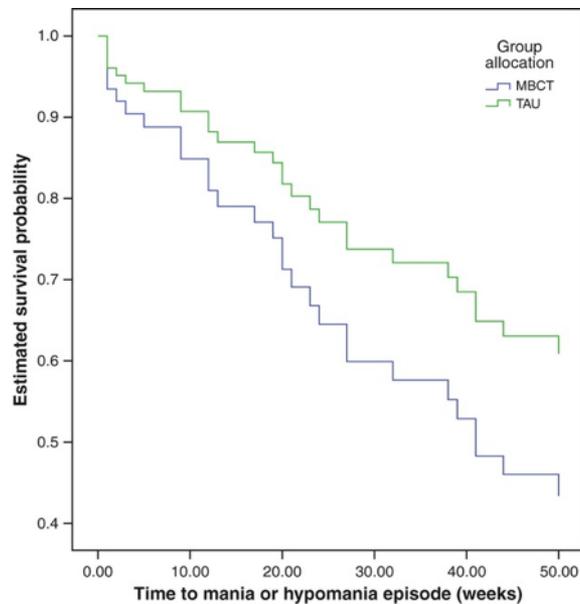
- Pre-MBCT; post-MBCT; en 3 – 6 – 9 – 12 maanden f-u

Resultaten

- Verbetering in DASS en STAI
- Geen verbetering in MADRS en YMRS

A randomized controlled trial of mindfulness-based cognitive therapy for bipolar disorder

T. Perich [□], V. Manicavasagar, P. B. Mitchell, J. R. Ball, D. Hadzi-Pavlovic

Perich, T., Manicavasagar, V., Mitchell, P. B., Ball, J. R., Hadzi-Pavlovic, D. (2013). A randomized controlled trial of mindfulness-based cognitive therapy for bipolar disorder. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 127, 333-343

HET BALANS-ONDERZOEK

PROMOTIETEAM

Promotoren

Prof. Dr. Anne Speckens
Radboudumc Centrum voor Mindfulness

Prof. Dr. Ralph Kupka
GGZinGeest / Altrecht

Co-promotoren

Dr. Marloes Huijbers
Radboudumc Centrum voor Mindfulness

Drs. Marc Lochmann van Bennekom
Pro Persona

BETROKKEN INSTELLINGEN

Pro Persona

Dimence

Radboudumc

altrecht

 CWZ
Canisius
Wilhelmina
Ziekenhuis

 VMDB

 GGz Breburg

ONDERZOEKSVRAAG

Is Mindfulness-Based Cognitieve Therapie bovenop de gebruikelijke behandeling (kosten)effectiever dan de gebruikelijke behandeling alleen?

POPULATIE

Inclusiecriteria

- Bipolaire-I of -II stoornis
- Tenminste twee life-time depressieve episoden
- Tenminste één stemmingsepisode 12 maanden voor baseline
- Young Mania Rating Scale score <12

Exclusiecriteria

- Manische episode drie maanden voor baseline
- Gediagnosticeerd met 1) schizofrenie of schizo-affectieve stoornis; 2) stoornis in middelengebruik; 3) antisociale of borderline persoonlijkheidsstoornis; en 4) psycho-organische stoornis
- Risico op suïcide of agressie
- Eerdere deelname MBCT/MBSR training
- Overige redenen waardoor deelname belemmerd wordt

UITKOMSTMATEN

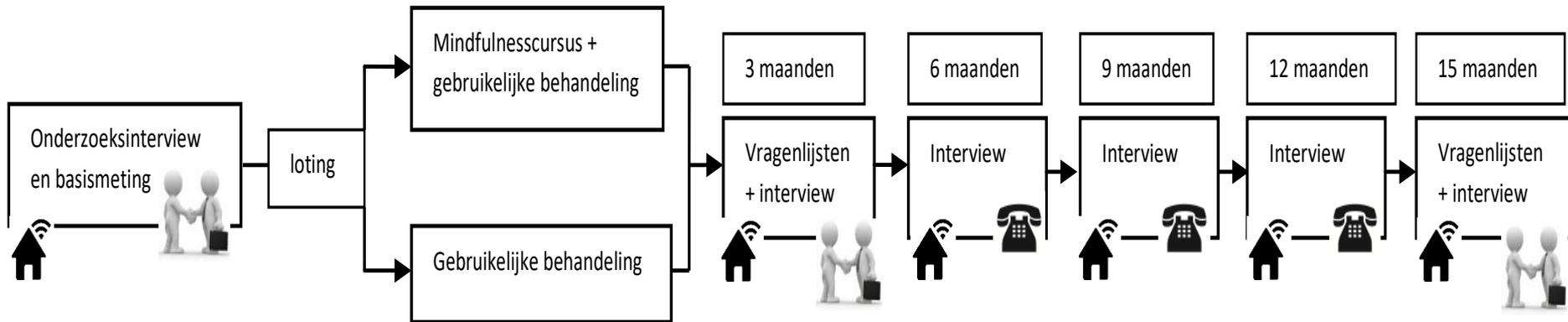
Uitkomstmaten:

- Depressieve symptomen (IDS-C)
- Hypo)manische symptomen (YMRS)
- Angstsymptomen (STAI)
- Terugval (SCID-I/Life-Chart)
- Algeheel functioneren (FAST)
- Mentale gezondheid (MHC-SF)
- Kwaliteit van leven (EQ-5D-5L)
- Kosten (Tic-P/EQ-5D-5L)

Mediatoren

- Mindfulness (FFMQ)
- Zelfcompassie (SCS-SF)
- Positieve ruminatie (RPA)
- Negatieve ruminatie (RRS)

OPZET

PILOT GROEP

Behulpzaam	Belemmerend
Kleine (sub)groepjes herkenning, delen van terugvalsignalen	Te weinig aandacht voor manische kant
3-minuten ademruimte (mag eerder)	Heftigheid van emoties, meer handvatten gewenst
Vriendelijkheid/mildheid	Heftige verhalen van anderen (sturing gewenst)
Bewegingsoefeningen	
Herkenning, lotgenotencontact	
Nadruk op zelfzorg	

AANPASSINGEN "KLASSIEKE" MBCT-PROTOCOL

- Psycho-educatie
- Automatische gedachten manie
- Drie minuten ademruimte (coping) eerder introduceren
- Bewegingsoefeningen
- Partnersessie
- Veel aandacht voor zelfzorg

PILOT GROEP: ERVARINGEN

Deelnemer 1: *“Wat ik voornamelijk heb geleerd is dat ik kracht heb, dat ik de baas ben van mijn eigen gedachten en niet andersom”*

Deelnemer 2: *“Ik heb inmiddels zoveel psychologische begeleiding gehad... dit is nou eindelijk iets waar ik concreet mee verder kan”*

Bedankt!
Vragen?

Imke Hanssen
Imke.Hanssen@radboudumc.nl

REFERENTIES

- Weber, B., Jermann, F., Gex-Fabry, M., Nallet, A., Bondolfi, G., & Aubry, J-M. (2010). Mindfulness-based cognitive therapy for bipolar disorder: A feasibility trial. *European Psychiatry, 25*, 334-337
- Miklowitz, D. J., Alatiq, Y., Goodwin, G. M., Geddes, J. R., Fennell, M. J. V., Dimidjian, S., Hauser, M., & Williams, J. M. G. (2009). A Pilot Study of Mindfulness-Based Cognitive Therapy for Bipolar Disorder. *International Journal of Cognitive Therapy, 2(4)*, 373-382
- Willimans, J. M. G., Alatiq, Y., Crane, C., Barnhofer, T., Fennell, M. J. V., Duggan, D. S., Hepburn, S., & Goodwin, G. M. (2008). Mindfulness-Based Cognitive Therapy (MBCT) in bipolar disorder: Preliminary evaluation of immediate effects on between-episode functioning. *Journal of Affective Disorders, 107*, 275-279
- Deckersbach, T., Hölzel, B. K., Eisner, L. R., Stange, J. P., Peckham, A. D., Dougherty, D. D., Rauch, S. L., Lazar, S., & Nierenberg, A. A. (2010). Mindfulness-Based Cognitive Therapy for Nonremitted Patients with Bipolar Disorder. *CNS Neuroscience & Therapeutics, 18*, 133-141
- Perich, T., Manicavasagar, V., Mitchell, P. B., Ball, J. R., Hadzi-Pavlovic, D. (2013). A randomized controlled trial of mindfulness-based cognitive therapy for bipolar disorder. *Acta Psychiatrica Scandinavica, 127*, 333-343
- Stange, J. P., Eisner, L. R., Holzel, B. K., Peckham, A. D., Dougherty, D. D., Rauch, S. L., Nierenberg, A. A., Lazar, S., & Deckersbach, T. (2011). Mindfulness-Based Cognitive Therapy for Bipolar Disorder: Effects on Cognitive Functioning. *Journal of Psychiatric Practice, 17(6)*, 410-419